

Doğu Seyahatnamesi Bir Dominikan Keşişin Anadolu ve Ortadoğu Yolculuğu 1289-1291

Ricoldus de Monte Crucis Çev. Ahmet Deniz Altunbaş

İstanbul, Kronik Kitap, 2018, 95 Sayfa, ISBN: 978-975-2430-59-4.

Kübra YILMAZ*

Ricoldus de Monte Crucis, 1243 yılında Floransa doğumlu bir keşiştir. Çeşitli üniversitelerden teoloji bilgilerini tahsil ettikten sonra, 1267’de Dominikan tarikatına mensup olmuştur. Ardından 1286 senesinde Papa’nın emriyle doğudaki Kutsal Toprakları ziyaret etme adı altında misyonerlik faaliyetinde bulunmuştur. Adını pek duymamış olsak da eserinde doğudaki Hristiyanlar ve Müslümanlar hakkında 13. Yüzyıl’a ait önemli bilgiler aktarmaktadır. Yaptığı yorumlarla aslında oryantalizmin temellerini atmıştır dersek yanlış olmaz. Ayrıca Bağdat’ın Moğol istilasına uğradığı ve Ortadoğu’da Latin egemenliğinin son bulunduğu dönemleri anlatan nadir eserlerdendir.

---

* Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü

Seyahatine Floransa'dan başlayan keşiş Ricoldus, 1288 yılında Akka'ya ulaşarak hacı olmuştur. Ardından İsa ve annesi Meryem'in hayatlarındaki önemli yerleri belirtmek için yapılan kiliseleri ziyaret ederek başlar. Uğradığı bütün şehirlerde mukaddes kitaptan pasajlar okuyarak seyahatinin aslında kutsal bir yolculuk olduğunu hatırlatır. Tripoli diye ifade ettiği Trablusşam'a geldiğinde ise İsmailîler denilen Haşhaşiler'den haber verir. Ardından Ermenistan üzerinden Türkiye'ye girmiştir. Eserin bu kısmında “Muhammed'in yasasına tabi olan ve genelde köstebek gibi yer altında yaşayan barbar Türkmenler” den bahseder (s.42). Büyük bir ordu olduklarını ve Türkmen kadınlarının da son derece kuvvetli olmaları Ricoldus'un dikkatini çeker. Tatarların diyarına girmesiyle burada onlardan uzun uzun bahseder. Tatarlar diğer halklardan fiziksel yapıları, kişilikleri ve gelenekleri bakımından farklıdırlar. Aşırı gaddar, kendilerine zulüm edenlere misliyle mukabele ettiklerini, kendilerini dünyanın tek ve hakiki hâkimi olduklarını, Tanrı'nın yasası yerine doğa yasasına uyan insanlar olduğunu söyler. Türkmen kadınları gibi Tatar kadınlarının da çok kuvvetli olduklarını, düşmanı erkekler olmadan da yenebileceklerini anlatır. Erkekler gibi ok ve yay kuşanıp savaştıklarını belirtir. Tatarların İsrailoğullarının tutsaklıktan kaçan onuncu kayıp kabilesi oldukları ve dünyayı yok edecekleri rivayet eder. Ricoldus, Tatarların göçü, ilerleyişlerini teferruatlı anlattıktan sonra Bağdat'a girip burayı yakıp yıkan, Müslüman kadın, erkek, çocuk demeden katl ettiklerini, sonradan Müslüman olduklarını anlatır. Tatarların “Müslümanlığı ifa etmesi ile inanması kolay, neredeyse hiç zahmetsiz bir din olduğunu” (s.60) gördükleri için Müslüman olduklarını öne sürer. Yolculuğuna 13. yüzyıl'da bile soğuk olduğunu ifade ettiği Erzurum'dan geçerek Farsistan yani bugünkü İran'a devam eder. 1288 ile 1289 yılları arasında İran'da bir yıl kaldıktan sonra “yüksek ve sarp dağlarda” (s.64) yaşayan Kürtlerin diyarına geçer. Kürtlerin Tatarları bile dize getirmiş bir halk olduğunu dile getirir. Ricoldus'un aktardığına göre Kürtler de tatarlar gibi yasaların kolaylığından dolayı Müslüman olduklarını öğreniyoruz. Aslında bir bakıma Hristiyan dininin zor yasalarına sahip olduğunu kabul etmiş olur. Kürt diyarından sonra Yunus peygamberin şehri olan Ninova'ya gider. Ninova şehrinde Yahudilerin ve Nasturi Hristiyanların olduğunu ifade ettikten sonra buradaki Nasturilerin kendisinin tebliğini dinlemesine rağmen Katolik itikadına dönmediklerinden şikâyet eder. Ninova şehrinin yakınlarında olan İsa'nın havarisi aziz Matta'nın Yakubi Patrikhanesine gider. Buradaki Yakubileri İsa'nın tek bir doğasının olduğunu savundukları için “sapkın” olarak nitelendirir. “Onların sapkınlıklarını yok etmek” için bir münazara tertip edilir. Ricoldus ile piskopos arasında İsa'nın tek bir tabiatı, özü, doğası konusunda soru-cevap tarzında bir tartışma olur. Ricoldus'un ifadesiyle “sakince dinleyip sapkınlıklarına karşı Kitab-ı Mukaddes'e dayandırdığımız iddia ve kanaatlerimizi ortaya attık. Kutsal Ruh konusu açılınca verecek cevap bulamadılar” diyerek patriğin Katoliklik inancına gecen ilk kişi olduğunu çıkarabiliriz. (s.66-72).

Anlaşıldığı üzere, Ricoldus'un seyahati boyunca asıl amacının aslında doğu kiliselerini Katolik inancına döndürmektir. Bu tarz örnekler vererek aslında Katolikliğin doğu toplumlarında nasıl yayıldığını göstermiştir. Misyonerlik faaliyetinin nasıl olumlu sonuçlar verdiğini ayrıca Papa ve Kutsal

Roma kilisesinin meşruiyet alanının nasıl genişlediğini apaçık gözler önüne sermektedir. Mârûnilerin de Katoliklik inancına “Papa’ya bir mektup yazarak Katolik inancına geçtiğini, Papa’ya ve Kutsal Roma Kilisesi’nin yetkisine boyun eğdiğini” bildirdiğini büyük bir gururla ifade ettiğini görmek mümkündür.

Seyahat güzergâhını burada bitirdikten sonra Müslümanlardan bahsetmeye başlamıştır. Eserinde yer yer Müslümanları küçük düşüren ifadeler kullanmaktan geri durmamıştır. Özellikle sonradan Müslüman olmuş Türkmenler ve Tatarların Hristiyanlara karşı zalim tavırlarını anlatmadan geçmemiştir. Fakat bazı yanlış yorumları da bulunmaktadır. Örneğin Müslümanların “mescitlerde ve başka yerlerde şakalaşmazlar” (s.88) der. fakat Hz. Peygamberin bile ashabıyla şakalaştığını bildiren rivayetler olduğunu bilmekteyiz.

Katolik bir keşiş olmasına rağmen Müslümanlar tarafından sevgi ve nezaketle karşılanmış olması kendisini şaşırtmıştır. “Müslümanları övmekten ziyade Hristiyanları utandırmak amacıyla ... kusursuz faziletlerine değineceğiz” (s.83-84) dese de Müslümanların davranışlarına karşı hayranlığını gizleyememiştir. Onların ilimde ne kadar titiz ve hevesli olduklarını, ibadette devamlılıklarını, yoksullara karşı merhametli, kutsal şeylere hürmetleri, davranışlarındaki ağırbaşlılık ve ciddiyetleri karşısında etkilenmiştir. Aslında bir bakıma batıda Müslümanlar hakkında anlatılan barbarlıkların hurafelerden ibaret olduğunu göstermektedir. Ricoldus çağdaşlarının aksine İslam’a bir din gözüyle bakmıştır. Bu da onun objektif bakış açısına biraz daha yakın olduğunu göstermektedir. Eserin son kısmını ve önemli bir bölümünü Müslümanlara ayırmaktadır. Müslümanların faziletlerini, ilmini, ibadetlerini, sadaka ve yoksullara merhametlerini, Tanrı’nın adına hürmetlerini, ağırbaşlılıklarını, yabancılara nezaket ve saygılarını, kendi aralarında ittihat ve sevgi son olarak da mucizelerini kısa olsa da gözlemlediği kadar anlatmaya çalışmıştır.

Son bölümü ise canavarlar ve vaftizcinin müridi Sabiiler’den bahsederek eserini tamamlamıştır.

Eseri değerlendirirsek, 1300 yılında tekrar ülkesine dönerek seyahatine dair gözlemlerini Papa’ya sunmuştur. Kendisi apaçık şekilde ifade etmese de aslında bir misyoner olarak doğu topraklarını gezmiştir. Gördüklerini aktarmanın yanı sıra Katolik inancını her fırsatta verdiği vaazlarla yaymaya çalışmıştır. Buna rağmen objektifliğe yakın diyebileceğimiz bir eserdir. 13. yüzyıl gibi erken bir tarihte bir kesimin doğuya gidip oradaki Müslüman, Hristiyan ve Yahudiler hakkında bilgi veren önemli bir seyahatnamedir. Katolik inancının dışındakileri sapkın olarak baktığı aşikârdır. Fakat diğer batılı din adamları veya keşişler gibi ele almak yerine İslam’ı bir din olarak görmesi önemli bir husustur. Bu bakımdan, Ricoldus’un Doğu Seyahatnamesi dikkatle incelenmesi gereken nadir eserler içinde yer alınması gerektiğinin kanaatindeyim.